

บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีผลต่อความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 900 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแยกประเภทตามสังกัดของโรงเรียน แล้วจึงมาทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างมีระบบ (stratified systematic random sampling) โดยเลือกจากนักเรียนชั้นประถมปีที่ 4, 5 และ 6 ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์ โรงเรียนเขมะศิริอนุสรณ์ โรงเรียนเทพวิทยา โรงเรียนศุภวารณ โรงเรียนวัดอัมรินทร์าราม โรงเรียนประถมนนทรี โรงเรียนสายน้ำทิพย์ และโรงเรียนอัสสัมชัญ มาชั้นละจำนวน 30 คนในแต่ละโรงเรียน รวมโรงเรียนละ 90 คน จำนวน 10 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง 900 คน

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบและแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เกี่ยวกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 5 ช่วงคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ซึ่งบรรจุข้อรายการที่ครอบคลุมองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ วิธีการเสนอรายการ 10 ข้อ ลักษณะและเนื้อหาของรายการ 14 ข้อ ช่วงเวลาในการเสนอรายการ 8 ข้อ ผู้ดำเนินรายการ 10 ข้อ สื่อการโฆษณา 8 ข้อ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก 8 ข้อ รวมทั้งสิ้น 58 ข้อ เครื่องมือดังกล่าวมีค่าความเที่ยงแบบความคงที่ภายในซึ่งคำนวณโดยวิธีของครอนบาค (Cronbach- α -Coefficient of Internal Consistency) เท่ากับ .88 ข้อมูลที่รวบรวมมาวิเคราะห์มีทั้งสิ้น 900 ฉบับ

หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่และร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อหาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร วิธีวิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสูตรเพียร์สัน สกัดองค์ประกอบด้วยวิธีตัวประกอบสำคัญ และหมุนแกนองค์ประกอบที่สกัดได้แบบออคไซกอนอล ด้วยวิธีแวนแมทซ์

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามเป็น เพศชาย ร้อยละ 51.5 เพศหญิง ร้อยละ 48.5 นักเรียนส่วนใหญ่มีอายุ 10-12 ปี เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ชั้นละเท่า ๆ กันคือ ร้อยละ 33.3 จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร 10 โรงเรียน โรงเรียนละเท่า ๆ กัน คือ ร้อยละ 10 ส่วนใหญ่มีโทรทัศน์ที่บ้าน คือ ร้อยละ 97.7 ส่วนใหญ่ชอบดูรายการสำหรับเด็กของสถานีวิทยุโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 คือ ร้อยละ 40.7 และสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. คือร้อยละ 37.9 โดยส่วนใหญ่ใช้เวลาในการชมโทรทัศน์แต่ละครั้งมากกว่า 2 ชั่วโมง คือ ร้อยละ 42

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร องค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครมีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับตามค่าความแปรปรวนร่วมจากมากไปหาน้อย และในแต่ละองค์ประกอบได้จัด เรียงตัวแปรตามน้ำหนักความสำคัญดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ลักษณะและเนื้อหาของรายการ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งประกอบด้วย 8 ตัวแปรคือ การมีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ การให้เน้นความรู้ด้านวิชาการ การเสนอประวัติผู้ประสบความสำเร็จด้านต่าง ๆ การให้คำตอบปัญหาในรายการ บรรจุเนื้อหาด้านคณิตศาสตร์ สอดแทรกเนื้อหาด้านหน้าที่พลเมือง ศิลธรรมจรรยา และขนบธรรมเนียมประเพณี เสนอเนื้อหาด้านวรรณคดี และให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับสัตว์และธรรมชาติ

องค์ประกอบวิธีการเสนอรายการ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 และสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้คือ องค์ประกอบด้านวิธีการเสนอรายการ ตัวแปรส่วนหนึ่งแยกมาจากสมมุติฐานด้านลักษณะและเนื้อหาของรายการ องค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 7 ตัวแปรคือ รายการด้านการบ้านการเรือน รายการแสดงด้านนาฏศิลป์ ฆ้องร้อง ดนตรี รายการสอนประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ การแสดงด้านบันเทิงต่าง ๆ รายการสุขภาพอนามัย รายการละครสำหรับเด็ก และรายการที่ให้เด็กมาร่วมรายการด้วย

องค์ประกอบรูปแบบของรายการ พบว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 3 ประกอบด้วยตัวแปร 5 ตัวแปรคือ การให้มีหุ่นยนต์มาร่วมรายการด้วย รายการเกี่ยวกับการผจญภัยหรือเรื่องในเทพนิยาย เสนอรายการในรูปของการ์ตูนสั้น ๆ การให้มีตลกขบขันมาแทรกด้วย และดึงดูดความสนใจด้วยรูปลอกหรือตัวตุ๊กตาคาร์ตูนจากตัวแสดง

องค์ประกอบช่วงเวลาในการเสนอรายการ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 4 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ช่วงเวลาที่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครไม่สนใจดูรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก คือ ช่วงเวลาระหว่างหลังข่าวจนถึง 24.00 น. ทั้งวันหยุดและวันธรรมดา หากจะจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ให้เป็นที่สนใจของพวกเขาจะต้องเสนอในช่วงเวลาอื่นที่ไม่ตรงกับช่วงเวลาดังกล่าวข้างต้น

องค์ประกอบผู้ดำเนินรายการ พบว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 5 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัวแปรคือ ผู้ดำเนินรายการควรมีบุคลิกดี พูดจาไพเราะ อ่อนหวาน และควรเป็นผู้หญิง ส่วนการติดตามดูรายการจะสนใจรายการจากการแนะนำทางโทรทัศน์

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะและเนื้อหาของรายการ วิธีการเสนอรายการ รูปแบบของรายการ ช่วงเวลาในการเสนอรายการ และผู้ดำเนินรายการ สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ 3 ข้อ คือ ลักษณะ

และเนื้อหาของรายการ วิธีการเสนอรายการ และช่วงเวลาในการเสนอรายการ โดยองค์ประกอบลักษณะและเนื้อหาของรายการ วิธีเสนอรายการ และสื่อการโฆษณา ได้มีตัวแปรเกี่ยวข้องกับรูปแบบของรายการอยู่ด้วย จึงได้แยกออกเป็นองค์ประกอบใหม่คือ รูปแบบของรายการ ตัวแปรด้านโฆษณาที่วิเคราะห์ได้ดูรายการในองค์ประกอบด้านสื่อการโฆษณา ได้มารวมอยู่ในองค์ประกอบผู้ดำเนินรายการ

การวิจัยนี้ไม่พบองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กตามที่ตั้งสมมุติฐานไว้ ดังนี้ อาจเนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เป็นประชากรของการวิจัยนี้ยังเป็นส่วนน้อยของนักเรียนทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นจึงมีความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กคล้าย ๆ กัน ทำให้ความแปรปรวนของคะแนนข้อรายการในองค์ประกอบนี้มีน้อย ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่า ทำให้ไม่ได้องค์ประกอบนี้จากการวิเคราะห์

จากลำดับความสำคัญขององค์ประกอบที่ค้นพบ แสดงได้ว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร คือ ลักษณะและเนื้อหาของรายการเป็นอันดับ 1 วิธีการเสนอรายการเป็นอันดับ 2 รูปแบบของรายการ สำคัญเป็นอันดับ 3 ช่วงเวลาในการเสนอรายการและผู้ดำเนินรายการมีความสำคัญเป็นอันดับที่ 4 และ 5 ตามลำดับ

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ได้มีผลงานวิจัยที่สนับสนุนดังนี้คือ

องค์ประกอบลักษณะและเนื้อหาของรายการ บรรยายด้วยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและเนื้อหาของรายการเป็นส่วนมาก ตัวแปรที่มีน้ำหนักบนองค์ประกอบนี้สูงสุดคือ รายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ รองลงมาโดยมีน้ำหนักใกล้เคียงกันตามลำดับ ได้แก่ การเน้นความรู้ด้านวิชาการ และการเสนอประวัติผู้ประสบความสำเร็จด้านต่าง ๆ นับได้ว่าองค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครเห็นว่ามีผลต่อความสนใจในการเลือกชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมากที่สุด สอดคล้องกับที่ จีรันด์ เชสเตอร์ และคณะ (Chester & Willis 1978 : 486-487) ได้แบ่งความสนใจของเด็กในช่วง 4-9 ปีว่าจะชอบเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน และเรื่องราวที่เป็นจริงเป็นจังขึ้น เรื่องราวเกี่ยวกับอดีตประวัติศาสตร์ และจากการวิจัยของชาญ จันทรเจียวไช้ (2521 :

99-105) พบว่าเด็กต้องการให้รายการมีเนื้อหาสาระมากขึ้น แคมป์เบลล์ (Campbell, 1960) ได้รวบรวมผลงานวิจัยเกี่ยวกับโทรทัศน์ทั่วโลกและได้สรุปไว้ว่าโทรทัศน์นั้นมีแนวโน้มที่จะทำให้เด็กเล็กและเด็กวัยรุ่นเลียนแบบผู้ที่มีบุคลิกลักษณะทรูหรา และโก้เก๋ จึงสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ที่ว่า เด็กชอบดูรายการที่เสนอประวัติผู้ประสบความสำเร็จด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการพัฒนาการทางด้านอารมณ์และความรู้สึกของเด็กนั้น ถ้าหาก Ego integrity ได้พัฒนาจนเต็มที่แล้ว เด็กจะเกิดความรู้สึกคล้อยตามและยอมรับต่อความรู้สึกรับผิดชอบของลักษณะความเป็นผู้นำ โดยที่คนแต่ละคนนั้นจะเกิดความรู้สึกว่าทำอย่างไรจึงจะทำตามแบบอย่างในความคิดฝันเรื่องต่าง ๆ ได้ในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ หรือชีวิตความเป็นอยู่ (Erikson 1950 : 268-274) ดังนั้นเด็กชอบรายการเกี่ยวกับบุคคลที่มีชื่อเสียง และประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เพื่อตัวเองจะได้ยึดเป็นแบบอย่าง

องค์ประกอบวิธีการ เสนอรายการ บรรยายด้วยตัวแปรที่มีความสำคัญ เรียงตามลำดับน้ำหนักองค์ประกอบดังนี้คือ การเสนอรายการด้านคหกรรมศาสตร์เกี่ยวกับการบ้านการเรือน การเสนอรายการด้านนาฏศิลป์ การขับร้อง ดนตรี และการเสนอรายการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ นับได้ว่า องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครเห็นว่า มีผลต่อความสนใจในการเลือกชมรายการโทรทัศน์เป็นอันดับสองรองมาจากองค์ประกอบลักษณะและ เนื้อหาของรายการ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของศิริรัตน์ เจริญศักดิ์ (2513 : 167-168) และสมพงษ์ แดงดาต (2518 : 63-68) ที่ว่านักเรียนส่วนใหญ่ทั้งชายและหญิงชอบชมรายการดนตรีและบันเทิง ส่วนตัวแปรด้านการเสนอรายการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้สอดคล้องกับเกณฑ์ของจอร์จ ซีสเตอร์ และคณะ (Chester & Willis 1978 : 486-487) ว่าเด็กในช่วง 4-9 ปี จะชอบเรื่องราวเกี่ยวกับการค้นคว้าประดิษฐ์

องค์ประกอบรูปแบบของรายการ เกี่ยวข้องกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก บรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญ เรียงตามลำดับน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อย กล่าวคือ ควรมีหุ่นยนต์มาร่วมดำเนินรายการด้วย เรื่องราวที่เสนอควรเกี่ยวกับการผจญภัยหรือเรื่องในเทพนิยาย และเสนอ เป็นภาพยนตร์การ์ตูนล้วน ๆ รวมทั้งควรมีดลกขบขันมาแทรกด้วย ซึ่งนับว่าสนับสนุนการวิจัยของเอ็ดเวิร์ด ปาล์มเมอร์ (Palmer 1974 : 95-100) ที่พบว่า

เด็กเล็กชอบชมรายการประเภทลูกโลก โลกโชน ผจญภัย เช่น รายการนักสืบ รองลงมาชอบชมการ์ตูน สอดคล้องกับการวิจัยของชาญ จันทรเจียวใช้ (2521 : 99-105) ด้วยในด้านที่ว่าเด็กมักชอบการ์ตูน

องค์ประกอบช่วงเวลาในการเสนอรายการ จากตัวแปรต่าง ๆ ในองค์ประกอบนี้ แสดงว่า ช่วงเวลาดังแต่หลังข่าวไปจนถึง 24.00 น. สำหรับวันหยุดและวันธรรมดา เป็นช่วงเวลาที่เด็กสนใจรายการโทรทัศน์น้อยที่สุด ดังนั้นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจึงควรเป็นช่วงเวลาก่อนรายการข่าวกลางวัน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของศิริรัตน์ เจริญศักดิ์ (2513 : 167-168) ที่ว่านักเรียนส่วนมากชมโทรทัศน์ในช่วงเวลา 18.00-20.00 น. และชาญ จันทรเจียวใช้ (2521 : 99-105) ว่า เด็กชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กตอนหัวค่ำ (18.00-20.00 น.) และตอนสายวันหยุด (10.00-12.00 น.)

องค์ประกอบผู้ดำเนินรายการ บรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญดังนี้คือ ผู้ดำเนินรายการควรมีความคล่องตัว พูดจาไพเราะอ่อนหวาน และควรเป็นผู้หญิง สอดคล้องกับการวิจัยของศิริรัตน์ เจริญศักดิ์ (2513 : 167-168) ที่ว่า รายการโทรทัศน์ที่จัดอยู่มีอิทธิพลต่อนักเรียนพอสมควร เพราะนักเรียนรู้สึกได้ว่าข้อคิดที่จะนำมาปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ทั้งในด้านการแต่งกาย กิริยาท่าทาง การพูด ดังนั้นเด็กนักเรียนจึงต้องการผู้ดำเนินรายการที่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับพวกเขาได้ ส่วนความต้องการให้ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้หญิงนั้น อาจเป็นเพราะเด็กมักมีความใกล้ชิดกับผู้เป็นแม่หรือครู อาจารย์ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้หญิง จึงทำให้เด็กมักจะมีแนวโน้มที่จะชอบผู้ดำเนินรายการที่เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย

จากผลงานการวิจัยที่นำมาสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีผลต่อความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กโดยตรง แต่ก็มีผลที่สามารถสนับสนุนองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าองค์ประกอบด้านลักษณะและเนื้อหาของรายการ วิธีเสนอรายการ รูปแบบของรายการ ช่วงเวลาในการเสนอรายการ และผู้ดำเนินรายการ มีผลต่อความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ข้อ เสนอแนะ

ผลจากการวิจัยชี้ว่า ผู้บริหารสถานี่และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรปรับปรุงรายการให้ตรงกับความต้องการของเด็กมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเพิ่มเนื้อหาสาระเข้าไปในรายการ เพราะถ้ามองอย่างผิวเผินอาจเข้าใจว่าเด็กต้องการให้รายการมีความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าลักษณะและเนื้อหาของรายการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อความสนใจของเด็ก ดังนั้นผู้บริหารสถานี่โทรทัศน์ต่าง ๆ จึงควรได้กำหนดเกณฑ์ในการจัดรายการให้มีคุณภาพและตรงกับจุดมุ่งหมายอย่างแท้จริงด้วย ไม่ควรปล่อยให้ผู้ผลิตรายการทำตามความต้องการของคนและผู้อุปถัมภ์รายการเพียงฝ่ายเดียว

สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ควรจะได้มีการปรับปรุงรายการเด็ก เพราะจากการวิจัยชี้ว่า ทั้ง 2 สถานีดังกล่าวได้รับความสนใจจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครน้อยมาก

ทางด้านผู้ผลิตรายการ ควรให้เด็กได้มีส่วนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการโดยตรง เพราะจากการวิจัยพบว่า เด็กเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น สิ่งแวดล้อมรอบตัวเขา เช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ พี่ น้อง มีอิทธิพลต่อเขาน้อย

สำหรับข้อ เสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไปคือ

1. ควรทำการเปรียบเทียบของค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค และนักเรียนที่เรียนในระดับชั้นแตกต่างกัน เพื่อศึกษาว่าองค์ประกอบที่ได้เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตรายการต่อไป
2. ควรทำการวิเคราะห์ของค์ประกอบที่มีผลต่อความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ซ้ำอีกโดยเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างประชากร เพราะการวิเคราะห์ของค์ประกอบ เป็นขบวนการที่เมื่อทำหลาย ๆ ครั้ง จะได้ผลดียิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาของค์ประกอบด้านอื่น ๆ อีก เช่น เพศ ฐานะทาง เศรษฐกิจ และสถานภาพทางครอบครัว เป็นต้น